

Resumé:

Den danske alveopalatale sibilant [ɕ]: Fonologi, ortografi og psykologisk realitet af et muligt /ɕ/ fonem

Sidsel Holm Rasmussen & Camilla Søballe Horslund

Aarhus Universitet

På dansk har vi to distinktive sibilanter: den alveolare frikativ [s] og den alveopalatale [ɕ]. Initialt er disse to kommutable lyde, altså betydningsadskillende i minimale par, som eksempelvis i sæl og sjæl. Alligevel analyseres den alveopalatale frikativ [ɕ] ofte som fusionen af fonemerne /s/ og /j/ (Grønnum 2005: 305-6; 2007: 118-121, Basbøll 2005: 152-3) med henvisning til fonotaks, fusioner på tværs af ordgrænser og i sammensatte ord, samt en ikke-udgivet undersøgelse (Beck 2004). Inden for anvendte discipliner, herunder førstesprogstilegnelse, andet-sprogstilegnelse og logopædi, behandles [ɕ] dog ofte som et fonem /ɕ/ (f.eks. Clausen og Fox-Boyer 2017, Bohn og Ellegaard 2019, Clausen og Fox-Boyer 2022). Men hvordan opfattes denne frikativ egentlig af danske sprogbrugere?

Fonetisk er [ɕ] utvetydigt en enkeltlyd, der hovedsageligt optræder i forlyd. Relativt nylige indlån, såsom brunch og squash udtales dog ofte med [ɕ] i udlyd (Andersen og Rathje 2007). Derudover optræder [ɕ] intervokalisk i ord som mission og niche.

Vi præsenterer et overblik over, hvor i det danske ordforråd [ɕ] optræder og kortlægger frekvensen af lydens forekomst på baggrund af korpussøgninger. Desuden undersøger vi vha. søgefunktionen Bogstavlyd (bogstavlyd.ku.dk), hvordan de ortografiske former af lyden optræder og fordeler sig i dansk retskrivning, og hvor forudsigeligt forholdet mellem [ɕ] og dets skriftlige repræsentation er i dansk. Med baggrund i ovenstående diskuterer vi argumenterne for og imod en monofonematisk tolkning af [ɕ] samt hvordan den psykologiske realitet af /ɕ/ versus /sj/ vil kunne testes eksperimentelt.

Litteratur

- Andersen, Margrethe Heidemann, og Marianne Rathje (2007) "Siger danskerne et fancy eller et fancyt bælte? Tilpasning af importord i dansk talesprog". *Moderne importord i språka i Norden, Stuntman og andre importord i Norden. Om udtale og bøjning*, 7:103–27.
- Basbøll, Hans (2005) *The phonology of Danish. The Phonology of the world's languages*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- Beck, Jeppe Hjordt (2004) *Den psykologiske realitet af /ɛ/ – En psykolingvistisk undersøgelse*. Overbygningsopgave, Københavns Universitet.
- Bogstavlyd = <https://bogstavlyd.ku.dk>. Udviklet af Holger Juul i samarbejde med Philip Diderichsen.
- Bohn, Ocke-Schwen, & Anne Ellegaard (2019) Perceptual assimilation and graded discrimination as predictors of identification accuracy for learners differing in L2 experience: The case of Danish learners' perception of English initial fricatives. In *Proceedings of the 19th International Congress of Phonetic Sciences*:2071-2074.
- Clausen, Marit C. og Annette V. Fox-Boyer (2017) Phonological development of Danish-speaking children: A normative cross-sectional study. *Clinical Linguistics & Phonetics* 31 (6):440–458.
- Clausen, Marit C. og Annette V. Fox-Boyer. (2022) Diagnostic validity, accuracy and inter-rater reliability of a phonological assessment for Danish-speaking children. *Journal of Communication Disorders*, 95, 106168.
- Grønnum, Nina (2005) *Fonetik og fonologi: almen og dansk*. 3. udg. København: Akademisk Forlag.
- Grønnum, Nina (2007) *Rødgrød med fløde: en lille bog om dansk fonetik*. København: Akademisk Forlag.